

Nika Zupančič: ČEBELNJAK

Na slikarskih razstavah ponavadi govorijo umetnostni zgodovinarji. Jaz pa sem tako kot verjetno velika večina vas v tej stvari laik in zgolj ljubitelj umetnosti. A mogoče je tudi tako dobro in prav. Če imamo pred seboj kako napravo, kak stroj, si seveda želimo stokovnjaka, ki nam bo razložil, kako deluje in kako je treba z njo ravnati. A ko gre za za napravo, za avto, računalnik, pralni stroj ipd., vemo, kaj je njegova funkcija, vemo, za kaj ga potrebujemo in kaj pričakujemo od njega. Kaj pa umetnina: skladba, knjiga, slika, film – ali vemo, za kaj jo potrebujemo, kaj je njena funkcija? Mogoče za to, da nam polepša življenje, da kritizira družbene razmere in nas motivira za upor? A za dekoracijo vsakdanjega življenja in urejanje družbe imamo boljša, bolj učinkovita in primerna sredstva, pa naj medijski glasovi še tako glasno in navidez učeno govorijo drugače. Kaj torej stori, kaj lahko stori resnična umetnina?

Umetnina pokaže, da je svet skrivnosten. Ko poslušamo resnično umetniško skladbo, gledamo takšno predstavo ali film ali stojimo pred umetnino na platnu (kot so npr. ta, na bližnjih stenah) in se nas to zares dotakne, lahko dobro čutimo, da je svet v svojem jedru neznan, neizmeren, skrivnosten. Ni treba, da so naslikane odročne, neposeljene pokrajine, morske globine ali vesoljske daljave, v katerih sploh še ni bilo človeka; nasprotno, to so lahko povsem običajni motivi, domače okolje, prizori, ki jih gledamo vsak dan. A način, na katerega se jih dotika umetnina, zvok, ali beseda ali čopič, iz njih naredi to, kar so v svoji globini, kar so v resnici: drobci neznanega in neskončnega sveta. »Ne vem, kam merijo pesmi, so kakor velikanski vzdih neznanega sveta,« je pisal Ivanu Cankarju Josip Murn, veliki slovenski lirik, katerega umetnost mogoče ni čisto tuja platnom Nike Zupančič. V takih trenutkih tudi sami čutimo, da smo skrivnost, skrivnost samemu sebi. Da nismo samo biološki primerki svoje vrste z osebno izkaznico in potnim listom, ampak nekaj drugega, nek *un je ne sais pas quoi*, kot bi se temu reklo v jeziku prvih impresionistov, neka velika, največja

uganka. A ta uganka ne pomeni samo, da še ne znamo razložiti, kaj smo, da znanost še ni odkrila prave metode. Ta uganka sodi k našemu bistvu in je nikoli ne bo mogoče razvozlati. Noben mikroskop ne more odkriti biti, nobena nevrološka študija razložiti bistva lepote, nobena fizikalna teorija pojasniti smisla življenja.

Ker nekaj vem o tem, kako se danes uči po šolah in kaj se dogaja v kulturi, dvomim, da vas veliko pozna ime France Veber. France Veber je največji slovenski filozof; in ta slovenski filozof je oblikoval eno najlepših opredelitev umetnosti: »Umetnost predstavlja svet kot načelno uganko.« Torej kot uganko, ki je nikoli ne bomo razvozlati, in ki ne pomeni samo, da smo nerazložljivi, ampak tudi, da smo neizčrpn, da segamo onkraj, v presežno, v transcendenco, *in mundum, cui nullu finis est*, v svet, ki nima konca.

S takšno skrivnostnostjo se na prav poseben način srečujemo v naravi, kjer smo med stvarmi, ki jih ni izdelal človek, tako kot ni izdelal samega sebe, ker začetek in konec nista in ne bosta nikoli v njegovi roki. Občutje tujosti morda, a tudi globoko občutje resničnosti, nekakšnega velikega, skrivnostnega doma.

Ti motivi so zelo pogosti, najpogostejši v slikarstvu Nike Zupančič. Ti motivi – in (vsaj za moj laični pogled) tudi ta občutja. Tisto, kar je najgloblje in najbolj resnično, kar je prvo in poslednje, je že tu, je doma, je v nas. Nalašč sem opozoril na veličino Franceta Vebera, ki je bil od tod. Od tod je tudi glavni motiv te razstave: čebelnjak, ta značilno slovenska iznajdba, ki je bila skozi stoletja tudi medij ljudske slikarske umetnosti, panjskih končnic. V slikarski kompoziciji *Čebelnjak* je 40 manjših slik, ki predstavljajo globoko osebno, morda pa tudi generacijsko simboliko, o kateri je/bo spregovorila umetnica sama. Predvsem pa je pred nami 40 samosvojih podob, 40 odslikav naravnih motivov, ki se, ne da bi izgubili svojo prepoznavnost, sprevačajo v podobo uganke sveta. 40 mikrokozmosov, ki govorijo o dragocenosti sveta, o dragocenosti naših let, naših dni in trenutkov. 40 podob, 40 različnih obrazov

življenja, sestavljenih v podobo čebelnjaka, ki je mogoče podoba domače kulture in zgodovine, razprte v veliki kozmos.

K tem slikam je treba pristopti, se zatopiti vanje, v vsako posamič, in se od nje odmakniti, in potem bomo morda pomislili, da je to v resnici čebelnjak, tisti čebelnjak, v katerem, kot je rekel Rilke, izdelujejo svoj med »*čebele nevidnega*«.

Brane Senegačnik

Več pove ena slika kot na tisoče besed, zato preidimo k slikam. Da pa prehod ne bo prehud, pa še nekaj tistega, kar je vmes, nekaj slik iz besed, nekaj pesmi.